

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-НАСТАНОВНОГО ЕТАПУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

М. С. РОГАЧКО-ОСТРОВСЬКА

Метою освітньої лінії „Мовлення дитини” Базового компонента дошкільної освіти є „засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою в різних життєвих ситуаціях” [2, с. 7]. Наголосимо, що у БКДО зазначено, що „оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування, є найвагомим досягненням дошкільного дитинства” [2, с. 7]. Тому виникає гостра потреба в підготовці майбутніх вихователів, здатних до розвитку мовлення дітей дошкільного віку, зокрема креативного.

Зауважимо, що процес розвитку креативного мовлення дітей був предметом багатьох досліджень (А. Артемова, А. Богуш, Н. Луцан, А. Подолянчук та ін.) українських учених. Під креативним мовленням А. Богуш розуміє „творчий потенціал дитини, її творчі здатності і здібності, що виявляються в оригінальних, індивідуально створених продуктах мовленнєвої діяльності (розповіді, повідки, казки, віршовані й римовані твори, творчі ігри тощо), які дитина використовує в різних видах діяльності й у спілкуванні з іншими” [3].

Метою статті є висвітлення реалізації інформаційно-настановного етапу експериментальної методики підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Експериментальна робота проводилась зі студентами факультету дошкільної педагогіки і психології Державного закладу „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” – всього 90 осіб. У процесі експерименту здійснювалася реалізація розробленої моделі під час поетапної підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку. Студенти факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського склали контрольну групу (80 осіб), у якій навчання здійснювалося за традиційною програмою, без цілеспрямованої роботи щодо підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Реалізація моделі підготовки майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку тривала впродовж двох років (3-4 курси) і здійснювалася у межах елективного курсу „Креативне мовлення дітей передшкільного віку” та самостійної креативно-мовленнєвої діяльності майбутніх вихователів.

Зазначимо, що на інформаційно-настановному етапі реалізовано педагогічну умову „Активізація позитивної настанови майбутніх вихователів на розвиток креативного мовлення дітей передшкільного віку”. Засобами реалізації означеної педагогічної умови виступили лекційні заняття елективного курсу „Креативне мовлення дітей передшкільного віку”. Програма дисципліни розроблялася відповідно до кредитно-модульної системи навчання та на основі принципів професійної спрямованості, проблемності, співвідношення різних форм організації освітнього процесу, раціонального застосування активних та інтерактивних методів навчання.

Було виокремлено мету і завдання елективного курсу: підготувати майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку. Лекційні заняття спецкурсу були спрямовані на те, щоб студенти не лише отримували необхідні знання, а й мали можливість розмірковувати, ставити запитання, висловлювати власні думки щодо порушених на лекціях питань.

Програма спецкурсу розрахована на 110 академічних годин та містить 18 годин лекційних занять, 32 – практичних та 52 години самостійної роботи. Відповідно до розробленої програми, спецкурс охоплював три модулі. Перший – „Теоретичні засади розвитку креативного мовлення дітей” охоплював лекції та практично-дискусійні заняття, спрямовані на формування в майбутніх вихователів уявлень про сутність понять: творчість, креативність, креативно-мовленнєва діяльність; науково-теоретичне обґрунтування їхньої необхідності в професійній діяльності майбутніх вихователів. Другий – „Тренінги як засіб розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку”, які сприяють оволодінню практичними навичками для майбутньої професійної діяльності. Третій – самостійна робота, спрямована на самовдосконалення, саморозвиток та самоосвіту щодо креативного мовлення дітей передшкільного віку.

Елективний курс передбачав такі теми: „Теоретичні засади становлення і розвитку креативного мовлення”, „Креативно-мовленнєве спілкування як діяльність”, „Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку”, „Словотворення і словотворчість у креативно-мовленнєвій діяльності”, „Індивідуально-диференційований підхід у розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку”, „Методика формування креативного мовлення дітей передшкільного віку”, „Керівництво креативно-мовленнєвою діяльністю дітей передшкільного віку”.

Упровадження елективного курсу передбачало використання різних типів лекцій: лекції-полілоги, лекції-візуалізації, лекції-презентації, проблемні лекції, лекції-доповнення, лекції-дискусії.

Зазначимо, що лекційні заняття проводили за таким алгоритмом: з'ясування виконаних студентами самостійних завдань, що були запропоновані їм на попередній лекції (під час першої проведено зріз, для оцінки рівня знань студентів щодо володіння поняттям „мовлення”). У ході лекції вирішували проблемні ситуації, застосовували „мозкову атаку”, проблемні запитання, після завершення лекції залучали студентів до виокремлення ключових понять і шляхів їхньої реалізації.

Під час вивчення теми „Теоретичні засади становлення і розвитку креативного мовлення” було проаналізовано ґенезу розвитку креативного мовлення, коли і з якою метою виникло означене поняття. Представлено вчених, які в історії української вищої школи досліджували креативне мовлення дітей (О. Артемова, А. Богуш, Н. Луцан, О. Подолянчук та ін.). Студенти розмірковували, чим саме зумовлений розвиток креативного мовлення. Також у ході занять було розкрито роль креативного мовлення в розвитку дитини дошкільного віку. Майбутнім вихователям було запропоновано поміркувати, яким чином креативне мовлення дітей впливає на загальний розвиток дитини і навпаки, як психологічний розвиток (або відсталість) дітей впливає на розвиток креативного мовлення дітей. За результатами відповідей студентів було з'ясовано, що майбутні вихователі не володіють поняттями „креативність” та „творчість”, не розмежовують їх, неодностайні в думці про вплив креативного мовлення на розвиток дитини дошкільного віку.

У ході теми „Креативно-мовленнєве спілкування як діяльність” було розкрито сутність понять „креативне мовлення” та „креативно-мовленнєва діяльність”. Також майбутні вихователі зіставляли поняття „творчість”, „креативність”, „мовлення”, „креативне мовлення”, „креативно-мовленнєва діяльність”. Зі студентами обговорювалися такі питання: „Що таке творчість?”, „Що Ви розумієте під поняттям креативність”, „Що таке креативне мовлення?” тощо.

Зазначимо, що відповіді майбутніх вихователів свідчать про те, що вони мають досить поверхове уявлення щодо сутності поняття „креативне мовлення”, оскільки, на їхню думку, воно зводиться лише до здатності складати оригінальні тексти.

Водночас, студенти відзначали, що креативно-мовленнєва діяльність зводиться до здатності добирати і складати оригінальні тексти, та розробляти конспекти занять для дітей. Відзначимо, що, на думку майбутніх вихователів, креативно-мовленнєва діяльність дітей передшкільного віку полягає в здатності дитини до складання оригінальних текстів (казок, оповідань тощо).

Під час лекційних занять із теми „Словотворення і словотворчість у креативно-мовленнєвій діяльності” розкрито поняття „словотворення” і „словотворчість”; сутність словотворчості в креативно-мовленнєвій діяльності. Під час лекцій студенти добирали приклади словотворення і словотворчості; розв'язували творчі завдання, наприклад, „Кроки до словотворчості”, „Весь світ театр”, „Дерево креативності”, „Іменини у Христини (Карини тощо)”, „Поясни одним словом”, „Мрія мого дитинства” тощо.

Наведемо приклад творчого завдання. Так, завдання „Іменини у Христини...” було спрямоване на формування позитивної атмосфери в групі, розвиток спонтанного мовлення. Зазначимо, що в групі студентів було обрано „іменинника” та 5 „гостей”, завданням яких було привітати його зі святом. Відзначимо, що головним правилом такого завдання було скласти привітання без підготовки, не повторюючи попередніх; із використанням засобів емоційної виразності.

У ході лекцій студентам було продемонстровано відеоряд спеціально змодельованих життєвих ситуацій спілкування з дітьми передшкільного віку з таких тем: „У крамниці”, „Телеканал дитячого садка представляє”, „Я загубився (-лася), допоможіть!” тощо. Завдання майбутніх вихователів – проаналізувати ситуації за такими параметрами: відповідність ситуації віковій дитині; рівень креативно-мовленнєвих проявів у дітей; недоречності вихователя в організації креативно-мовленнєвої діяльності. Студенти виявляли інтерес до таких ситуацій, а також брали активну участь у аналізі спеціально змодельованих життєвих ситуацій спілкування.

На практичних заняттях студенти розв'язували педагогічні творчі задачі, виконували вправи на розвиток креативності („Мій погляд”, „Словесний портрет учителя”, „Ваша думка”, „Словесний портрет успішного студента”, „Креативна дитина, яка вона?”, „Чому я обираю творчість?” тощо)

Зазначимо, що з метою активізації креативно-мовленнєвої діяльності студентів та мотивації генерувати нові ідеї на практичних заняттях використовували такі вправи: „Римуємо імена”, „Реверс”, „Пофантазуй!”, „Знайди спільне”, „Долоня добрих слів” тощо. Так, метою вправи „Римуємо імена” було подолання психологічних бар'єрів, формування позитивної творчої атмосфери, формування креативності. Викладач пропонує групі студентів (10 чоловік) стати в коло, та по черзі, входячи в середину кола, скласти риму на своє та ім'я одногрупника, який буде стояти навпроти. Зазначимо, що обирати потрібно після трьох обертів за годинниковою стрілкою із заплющеними очима, аби попередити обирання імен з легкою римою. Рима повинна починатися словами: „Моє ім'я...”, наприклад „Моє ім'я Ірина, я пішла до магазину”, „Моє ім'я Андрій, ти про мене мрій”, „Моє ім'я Світлана, я сьогодні встала рано” тощо.

Запропонована вправа „Реверс” була націлена на розвиток творчого мислення та креативного мовлення. Викладачем обиралася група студентів, кожному з яких пропонувалася тема для складання оповідання. Наприклад, „Крамниця”, „Зима”, „Світлофор”, „Подорож у музей” тощо. Майбутній вихователь, який отримував тему, повинен розкрити її, описуючи події, що пов'язані з нею, але навпаки, ніби то кінострічка прокручується у зворотний бік.

Вправа „Пофантазуй!” метою якої було налагодження партнерської взаємодії у групі, також сприяла розвитку уяви, фантазії, креативного мовлення. У групі студентів, один із яких вигадує фантастичну ситуацію, а інші продумують, що було б, якби це було правдою. Наприклад: „Якби всі втратили дар мови, то...”, „Якби не було б літа, то...”, „Якби пари були по 10 хвилин, то...”, „Якби звірі говорили, то...” тощо.

Зазначимо, що вправа „Знайди спільне” впливала на формування креативного нестандартного мислення. Студентам пропонується два слова, які майже не пов'язані один із одним. Наприклад, зима і театр, трава і олівець, праска і вухо тощо. За 5 хвилин студент повинен написати якомога більше спільних ознак для цих предметів.

Вправа „Долоня добрих слів” мала на меті створення робочої атмосфери, налагодження партнерської взаємодії в групі, подолання бар'єрів у спілкуванні та взаємовідносинах. Викладач пропонує майбутнім вихователям створити групи по п'ять осіб. Кожен учасник на аркуші паперу малює свою долоню і пише на ній своє ім'я. На кожному пальці долоні інший учасник групи повинен написати позитивну якість чи рису характеру цієї людини. Долоні повертаються власникам. Обов'язковою умовою було написання риси, яка дійсно притаманна студенту, а не вигаданої.

Використання означених вправ не займало багато часу, проте допомагало сформувати позитивну атмосферу в академічній групі, зняти напруження, а головне – активізувати креативно-мовленнєву діяльність майбутніх вихователів.

Відзначимо, що в межах практичних занять із теми „Індивідуально-диференційований підхід у розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку” зі студентами проводили тренінгові заняття, що базувалися на принципах позитивності (бути позитивними до себе, однокласників, вихованців, не критикувати, виявляти повагу і терпимість) та результативності (усвідомлювати мету завдання, прислуховуватись до інших)

Метою занять було сприяти тому, щоб студенти усвідомлювали сутність таких понять: „індивідуальність”, „індивідуалізація”, „диференційованість” у розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку; сприяти формуванню навичок у індивідуальній роботі з розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку; сприяти прагненню до особистісного зростання. Наведемо приклади творчих вправ, які було використано в ході практичних занять із теми. Так, вправа „Праця у тандемі” займала не більше п'ятнадцяти хвилин. Із метою якої було навчити учасників працювати в парі та налагоджувати стосунки. Викладач пропонував студентам розділитися по парам, та написати твір для дітей дошкільного віку. Разом з тим, учасники мають розподілити, хто з них відповідає за зав'язку тексту, основну частину, кульмінацію та розв'язку.

Вправа „Я – дитина, ти – вихователь”, метою якої було навчити майбутніх вихователів працювати в парі та підготуватися до майбутньої креативно-мовленнєвої діяльності з дітьми передшкільного віку. Викладач пропонував студентам розбитися по парам, один із студентів – дитина дошкільного віку, інший – вихователь. Викладач роздає завдання, наприклад, завчити вірш на день Матері. „Вихователь” повинен дібрати відповідний вірш та допомогти „дитині” його вивчити.

Вправа „Перший день у садку” мала на меті навчити майбутніх вихователів допомагати дітям адаптуватися в закладі дошкільної освіти. У групі студентів обирався „вихователь” і „дитина”. Вихователь мав налагодити стосунки з дитиною, яка прийшла перший раз до закладу дошкільної освіти, створити сприятливі умови для її розвитку, а головне – навчити інших „дітей” допомогти адаптуватися „новенькому”.

Такі вправи допомагали майбутнім вихователям зняти напруження та навчитися працювати в парі, що сприяло розвитку навичок індивідуальної роботи з дітьми передшкільного віку.

Отже, проведена робота на інформаційно-настановному етапі була спрямована на підготовку майбутніх вихователів до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку, під час якої студенти засвоювали необхідні знання та практичні навички для майбутньої професійної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Артемова О. Розвиток креативного мовлення молодших школярів: атореф. дис. на здобут. к. пед. наук.: 13.00.02. Одеса : 2001. 23 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., та ін. Київ : Видавництво, 2012. 26 с
3. Богуш А. М. До проблеми формування креативної особистості дитини А. М. Богуш. *Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності* : матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару. Київ, 19 квітня 2012 р. Київ, 2012. С. 30–35.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Київ : Вид. Дім „Слово”. 2019. 347 с.

*Рецензент – д.пед.н., професор,
дійсний член НАПН України, завідувач кафедри
теорії та методики дошкільної освіти ДЗ „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”
Богуш А. М.*